

Sam- och brukarråd

INTRODUKTIONSMATERIAL

HSO VÄSTERBOTTEN

Innehåll

Inledning.....	2
Vad skiljer samråd från brukarråd?.....	3
Varför samverkar vi?	3
Hur samverkar vi?.....	3
”Koden” för samverkan	4
Gemensamt möte.....	4
Med vilka samverkar vi?.....	4
Vi har unik kompetens.....	4
Kansliets stöd.....	5
Styrelsens stöd	6
Områden och ansvariga personer	6
Gemensamma definitioner av begrepp	7
Begreppsdefinitioner	7
Hur tolkas samverkan, samråd, samarbete?.....	8
Vilket synsätt har HSO Västerbotten på samverkan?	9
Kom ihåg-lista.....	11
Litteratur.....	12

Inledning

Det här materialet är till dig som har blivit invald från HSO Västerbotten och sitter i ett sam- eller brukarråd. Syftet är att du ska känna dig trygg med vad ett sam- och brukarråd är, varför vi arbetar med dem och på vilket sätt vi rekommenderar att vi arbetar. I det här introduktionsmaterialet hittar du också en checklista med vad du ska tänka på, definitioner av nödvändiga begrepp och information om det stöd som kansliet kan bistå med.

Vi vill ha en bra grund att stå på för att skapa goda förutsättningar för en demokratisk beslutsprocess.

Sam- och brukarråd

Sam- och brukarråd är den verksamhet där vi bidrar med unik kunskap och oberoende expertis i den politiska beslutsprocessen.

Den politiska makten samarbetar ofta med idéburna organisationer när det gäller utveckling och genomförande av politik, då de idéburna organisationerna erbjuder viktig erfarenhet och unik kompetens.

Genom sam- och brukarråd är HSO Västerbotten delaktig i att utforma och skapa det samhälle vi lever i och den vård och omsorg vi får.

Vad skiljer samråd från brukarråd?

Genom *samråden* samverkar vi kring övergripande frågor som rör våra medlemsföreningars medlemmar och deras anhöriga. De representanter som väljs från funktionshinderrörelsen representerar samtliga föreningar i samråden. Samverkan sker vanligtvis med folkvalda och strategiskt ansvariga inom myndigheter.

Genom *brukarråden* har vi inflytande i många av de verksamheter som rör medlemsföreningarna medlemmar och anhöriga. Brukarråd sker oftast med tjänstemän inom myndigheter som verkställer den politiska styrningen och svensk lagstiftning. Syftet med brukarråd är att bidra till att verksamheter som våra medlemmar använder ska utvecklas positivt och att våra medlemmar ska se och uppleva skillnad i sina liv.

Varför samverkar vi?

I enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska nära samråd ske med de personer som lagstiftningen, riktlinjerna eller andra beslutsfattande processer omfattar. Samråd ska ske med de organisationer som företräder personerna för att säkerställa och främja fullt förverkligande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla människor utan något slag av diskriminering.

I Regeringsformen står därtill att det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och att det allmänna ska motverka alla former av diskriminering. Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Samverkan regleras dessutom i en mängd lagar som till exempel Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, Hälso- och sjukvårdslagen och Socialtjänstlagen.

Hur samverkar vi?

Det finns många faktorer som bestämmer hur vi samverkar. Den organisatoriska nivån har stor betydelse och bestämmer

vilken form av samverkan som är aktuell. Till exempel har samråd i regel en mer strategisk inriktning och brukarråd en mer praktisk och verksamhetsnära inriktning. Eftersom det är stora skillnader mellan de myndigheter och organisationer vi samverkar med skapar det lika stora variationer i hur samverkan fungerar i praktiken.

”Koden” för samverkan

Vårt gemensamma arbetssätt är den europeiska ”koden” för samverkan. Detta verktyg är en slags checklista för att stimulera och organisera medverkan i offentliga beslutsprocesser. Det grundläggande syftet med koden är att underlätta och skapa en bra miljö för samverkan genom att definiera ett antal principer, riktlinjer, verktyg och mekanismer för samråd. Alla parter vinner på samverkan och koden skapar möjlighet till en gemensam terminologi och referensram för samverkan mellan myndigheter, politiker och medborgare.

HSO Västerbotten har för avsikt att använda ”koden” vid alla former av sam- och brukarråd för att skapa en tydligare röd tråd i vår egen organisation, kvalitetssäkra samverkan och för att möjliggöra uppföljning.

För att läsa mer om ”koden” och vad det innebär hänvisar vi till vår webbplats:

www.ac.hso.se, rubriken Sam- och brukarråd → ”Koden” för samverkan.

Gemensamt möte

Varje år arrangerar HSO Västerbotten minst ett gemensamt möte för alla sam- och brukarråd. Till dessa möten blir alla medlemmar i ett sam- eller brukarråd inbjudna. Datum, tid och lokal utannonseras även på hemsidan. Mötet är en form av diskussionsforum där vi tillsammans samordnar verksamheten, diskuterar eventuella problem eller potentiella utvecklingsområden. För att diskussionen ska bli bra är det så klart viktigt att så många som möjligt kan delta.

Med vilka samverkar vi?

Samråd sker som tidigare nämnt i regel med folkvalda samt strategiskt ansvariga inom myndigheter, medan brukarråd oftast sker med tjänstemän inom myndigheter som verkställer den politiska styrningen och svenska lagstiftningen.

Läs mer om vilka olika råd som finns på HSO Västerbottens hemsida.

Vi har unik kompetens

Samverkan måste ske utifrån myndigheter och det offentliga. Det framgår tydligt av konventionen och svensk lagstiftning.

I våra råd sitter kompetenta och sakkunniga människor som har unik kompetens inom sina områden som är nödvändig att ta tillvara på i en demokrati. Tillsammans arbetar de för att påverka den politiska beslutsprocessen och har också mandat att göra det.

”Ingenting om oss, utan oss.”

Den europeiska funktionshinderrörelsens devis är ”Nothing about us, without us” eller ”Ingenting om oss, utan oss”, på svenska. Det innebär att det är bättre om dem som har erfarenhet och kunskap involveras redan från början när till exempel lagar och förordningar stiftas. Man måste samråda med dem som besluten gäller.

Kansliets stöd

Om din grupp behöver stöd eller hjälp med något, tveka inte att kontakta kansliet. HSO Västerbottens kansli erbjuder bland annat ekonomi- och löneservice, tillhandahåller möteslokaler och service under möten, erbjuder service kring utskick, informationsstöd, utbildningsinsatser samt språklig och kommunikativ rådgivning. Kanske söker du någon särskild information eller kanske behöver ert råd hjälp med att nå ut med ett visst budskap?

Kansliet uppdaterar kontinuerligt hemsidan och hoppas att den ska fungera som ett verktyg i medlemsföreningarnas och rådens arbete. På hemsidan finns bland annat information om

HSO Västerbotten, vad vi står för och vilka visioner och målsättningar vi arbetar efter.

På hemsidan kan du också hitta information om alla våra sam- och brukarråd, vad de arbetar med och hur du kommer i kontakt med dem. På respektive råds sida kommer vi även lägga upp minnesanteckningar och mötesprotokoll.

Därför är det viktigt att varje råd:

- Utser en kontaktperson
- Skickar in mötesprotokoll eller minnesanteckningar till kansliet.

Mötesprotokollen skickas till: info@ac.hso.se.

Styrelsens stöd

HSO Västerbottens styrelse har olika ansvarsområden. Det innebär att om du söker stöd eller kunskap inom ett visst område kan du direkt ta kontakt med den person det gäller.

Kontaktperson för sam- och brukarråd är Sonja Boman-Nilsson.

Områden och ansvariga personer

Arbetsmarknad:	<i>Kjell-Åke Nilsson och Anders Boman</i>
Socialförsäkring:	<i>Abbas Haghjo och Gun-Marie Vallström</i>
Hälso- och sjukvård:	<i>Stefan Strähle och Gunilla Eriksson</i>
Ungdomsfrågor:	<i>Gerd Rönnqvist och Gun-Marie Vallström</i>
Mänskliga rättighetsfrågor:	<i>Abbas Haghjo</i>
Tillgänglighet:	<i>Gerd Rönnqvist och Sven-Olof Lindgren</i>
Samverkan:	<i>Kjell-Åke Nilsson (lokala) och Sonja Boman-Nilsson (sam- och brukarrådsfrågor)</i>
Utbildning:	<i>Sonja Boman-Nilsson</i>

Kontaktuppgifter till styrelsemedlemmarna hittar du på vår hemsida.

Gemensamma definitioner av begrepp

Funktionshinderrörelsen bör ha en gemensam utgångspunkt i mötet med andra parter. Det gäller också en gemensam samsyn på i sammanhanget relevanta och nödvändiga begrepp. Vår önskan är att vi ska känna oss trygga med vad begreppen vi använder faktiskt innebär.

I ”koden” för samverkan presenteras fyra olika nivåer för engagemang i medverkandet i en beslutsprocess. Från enkel informationsförmedling (lägst aktivt), till samråd, dialog och slutligen det högst aktiva deltagandet: partnerskap. Utöver dessa fyra begrepp som presenteras i ”koden” är även *samverkan* och *samarbete* vanligt förekommande. Dessa ord tillsammans med *samråd* är besläktade, men har vissa särskiljande drag. Nedan presenteras de 6 orden och dess definitioner. Alla begreppen är definierade med hjälp av Nationalencyklopedin och Svenska akademiens ordlista.

Därtill är de besläktade orden även definierade med hjälp av språkvetare och litteratur. Vilka betydelser bär dem och vad skiljer dem åt?

Begreppsdefinitioner

Information (latin *informa'tio*, av *info'rmo* 'utbilda', 'undervisa', egentligen 'ge form åt något'), generell beteckning för det meningsfulla innehållet som överförs vid kommunikation i olika former. En strikt gräns mellan information och kunskap är svår att dra. Information innebär att någon får kännedom om någonting ("blir informerad"). (NE)

Dialog (grekiska *dia'logos* 'samtal', 'dialog'), samtal mellan två eller flera personer (eller i överförd bemärkelse mellan t.ex. åsiktsriktningar). (NE)

Partnerskap förhållandet att vara partner (SAOB). **Partner** person (eller grupp) med vilken man samarbetar eller bildar ett par spec. i ekon. sammanhang. (NE)

Samråd överläggning för att enas om ett gemensamt handlande ofta i formellare sammanhang. (NE)

Samarbete arbete som bedrivs av två eller flera tillsammans med gemensamt syfte (NE)

Samverkan gemensamt handlande för ett visst syfte (NE)

Hur tolkas samverkan, samråd, samarbete?

Ordböckerna ger oss vida definitioner som lämnar utrymme för enskilda tolkningar. Därför kan det vara svårt för olika parter att gemensamt enas om begreppens innebörd, särskilt när de ofta används som synonymer. Olika parter utgår dessutom från olika behov och perspektiv vilket ytterligare försvårar möjligheten till gemensamma definitioner. I det här avsnittet ska vi försöka att förstå begreppen bättre, hur de förhåller sig till varandra samt hur vi i sam- och brukarråden ska tolka dem.

Ordet *samverkan* ses ofta som ett nyckelord i politiska samtal. Men många gånger är det just det ordet och dess innebörd som ställer till bekymmer vid definitionsarbete. Att vi ska samverka framgår tydligt i en mängd olika lagar men vad det innebär är inte lika självklart.

Lars-Erik Edlund, professor i Nordiska språk vid Umeå universitet säger så här om samråd och samverkan:

”**SAMRÅD** är enligt min mening en överläggning i syfte att:

1. enas om
2. ett gemensamt
3. handlande (alternativt: en gemensam ståndpunkt).

SAMVERKAN är ett handlande:

1. som är gemensamt
- och 2. som görs för ett visst syfte.”

Lars-Erik Edlunds definitioner överensstämmer med ordböckernas och han menar också att annan användning av orden, avviker från det som gäller som bruk av substantiven i den moderna svenskan.

Vid terminologiskt arbete och begreppsanalys, det vill säga när man försöker reda ut begrepp och termers innehåll och relation, brukar man huvudsakligen tala om tre typer av begrepp: generiska, partitiva och associativa begrepp. Orden i fråga är främst *associativa*. Det innebär att de står i icke-hierarkisk relation till varandra. Vi kan dock tänka oss att *samverkan* och *samarbete* har samma överbegrepp nämligen: *gemensamt handlande/arbete* vilket istället ger en generisk relation orden emellan. En generisk relation är alltså en relation där två begrepp delar en uppsättning gemensamma kännetecken, men där underbegreppen har åtminstone ett säreget kännetecken. De två begreppen föreslås ofta som synonymer till varandra men vid många definitionsförklaringar, bland annat från Socialstyrelsens *Tillvägagångssätt för att ta fram definitioner* och Terminologacentrums bok *Basord i våra fackspråk*, skiljs orden åt genom att *samverkan* oftast sker på en organisatorisk nivå medan *samarbete* tycks kunna ske både på en organisatorisk och mellanmänsklig nivå.

Det menar även Danemark (2005), professor i sociologi vid Örebro universitet, som beskriver att samarbete är något vi gör dagligen utan närmare eftertanke. Medan samverkan innebär att man tillsammans med andra, ofta personer av annan utbildning som är styrda av andra regelsystem och i annan organisatorisk position, arbetar mot ett gemensamt mål.

I en rapport av Sundell och Colbiörnsen (1999) beskrivs istället *samarbete* som ett överordnat begrepp som i sin tur rymmer flera olika dimensioner. Där urskiljs fyra olika former för samarbete mellan yrkesgrupper:

- Den första nivån är samrådet. Det innebär att en aktör går in i en annan verksamhet för att ge råd, stöd, information och handledning.
- Andra nivån är samordning. Det är en samarbetsform som mest kan liknas vid ett överlämnande. De båda parterna bedriver alltså ingen gemensam aktivitet och de har bägge sina angivna ansvarsområden.
- Den tredje nivån är samverkan. Där väntas de bägge parter behålla sin specifika kompetens men träffas i kontinuerliga möten kring vissa gemensamma frågor eller problem. I samverkan finns gemensamma och klart uppsatta mål och metoder för verksamheten.
- Den fjärde och sista nivån är sammansmältning. Det innebär, som det låter, att de två parterna mer eller mindre smälter samman. Verksamheten upplevs därmed som gemensam, och några klara gränser dem emellan går inte att dra.

I en avhandling av Ann Boklund (1995) beskrivs att den viktigaste skillnaden mellan samverkan och de övriga formerna för samarbete bygger på just särskiljandet som princip. Det innebär att vid samverkan upprätthåller varje part sitt ansvarsområde och sin kompetens och blandar inte samman sina olika regelverk eller yrkesroller. Hon menar också att samverkan är komplementär, vilket innebär att genom att arbeta tillsammans löser man uppdraget mer optimalt.

Vilket synsätt har HSO Västerbotten på samverkan?

Vid samverkan är det viktigt för HSO Västerbotten att sträva efter att vara delaktiga i varje steg under beslutsprocessen. Från vår sida är det en förutsättning för en demokratisk beslutsprocess. Det innebär att vi vill vara med *inför*, *under* och *efter* arbetet så att uppdraget löses på ett optimalt sätt.

Vår önskan inför beslutsprocessen är att alla parter har en tydlig beskrivning över vad som förväntas. Att vi vill vara med under hela beslutsprocessen innebär att vi vill vara delaktiga i planering, utförande, uppföljning, utvärdering och revidering. Besluten bör följas upp, och under arbetets gång kunna justeras om det är nödvändigt.

Vi vill inte att samverkan enbart innebär att vi blir tillfrågade när ett beslut redan är fattat. Det handlar snarare om samråd i form av informationsutbyte, än samverkan. Det är viktigt att inte förutsätta att samråd i sin nuvarande form alltid är en form av samverkan. Samråd kan leda till

samverkan, men kan också vara just samråd; ett tillfälle där vi överlägger om något för att sedan inte ta del av resterande delar av processen. Likt definitionen av samarbetsformerna som presenterades i Sundell och Colbiörnsens avhandling eftersträvar vi att samverkan ska kännetecknas av kontinuerliga möten med gemensamt uppsatta mål och metoder. Detta tydliggörs även i SOU2000:114, där man menar att samverkan inte är ett tillfälligt möte utan snarare en fastare relation mellan två parter.

Vi tycker också att det är viktigt att ta fasta på särskiljandet som princip när det gäller att definiera samverkan. Vi tillför våra specifika resurser och vår kompetens till en uppgift där vi har ett gemensamt mål att sträva efter. Motpartens roll kanske blir att genomföra beslutet, men vi strävar efter att finnas med genom hela processen, med vår unika kunskap.

Kom ihåg-lista

- ✓ Som medlem i ett samråd företräder du hela funktionshinderrörelsen, du representerar inte den förening du tillhör. Det kan innebära att du diskuterar och samråder om en funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom som inte tillhör just din specifika förening.
- ✓ Utse en kontaktperson från ert råd så att vi kan publicera hans eller hennes uppgifter på vår hemsida. Då kan råden lättare samarbeta mellan varandra.
- ✓ Skicka era mötesprotokoll eller minnesanteckningar till HSO Västerbottens kansli, så att kansliet kan samla dem på hemsidan.
- ✓ Ta HSO Västerbottens hemsida till hjälp. Den uppdateras med aktuella händelser, nyheter och information. Till exempel finns information om ”koden” för samverkan, kontaktuppgifter till övriga råd och mötesprotokoll.
- ✓ Tänk på hur vi definierar de olika begreppen och gå tillbaka och läs vad de innebär om du känner dig osäker. Det är viktigt att vi vet vilken grund vi står på i kontakt med olika myndigheter.
- ✓ Om din grupp behöver stöd med något, tveka inte att kontakta HSO Västerbottens kansli.
- ✓ Kontaktperson från HSO Västerbottens styrelse för sam- och brukarråd är Sonja Boman-Nilsson.

HSO Västerbotten
Storgatan 76
903 33 Umeå

Telefon: 090 – 70 66 00
E-post: info@ac.hso.se

www.ac.hso.se

Litteratur

Danemark, Berth. 2005. *Samverkan – himmel eller helvete?* Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Colbiörnsen, Maria och Sundell, Kurt. *Samarbete kring barn i riskzonen*. FoU-rapport 1999:24.

Boklund, Ann. 1995. *Olikheter som berikar – möjligheter och hinder. I samarbetet mellan socialtjänstens äldre- och handikappomsorg, barnomsorg samt individ- och familjeomsorg*. Stockholm: Stockholms universitet, Socialhögskolan.

SOU 2000:114. *Samverkan - om gemensamma nämnder på vård och omsorgsområdet*. Stockholm: Socialdepartementet

Sounuuti, Heidi. 2001. *Terminologguiden. En introduktion till terminologiarbete i teori och praktik*. Borås: Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB

Terminologcentrum. 2012. *Basord i våra fackspråk*. Svensk byggtjänst.

<http://www.socialstyrelsen.se/terminologi/Documents/resultat-remiss-begrepp-samverkan-mfl.pdf>